

SCREENING AF
KULTURMILJØER
VEJEN
KOMMUNE

PROJEKTTEAM

Mogens A. Morgen
 Simon Ostenfeld Pedersen
 Mette Boisen Lyhne
 Cecilie Julie Nielsen
 Kasper Albrektsen
 Jakob Ørum
 Amal Ashur
 Anne Kühl Hansen
 Alex H. Enevoldsen
 Mathilde Kirkegaard

Projektet udføres af Arkitektskolen Aarhus i samarbejde med Realdania. Rapporten må ikke gengives, undtagen i sin helhed, uden godkendelse fra Arkitektskolen Aarhus.

FORORD

Arkitektskolen Aarhus sætter med projektet Screening af Danmarks Kulturmiljøer fokus på kulturmiljøer og bebyggede helheder i Danmark. Med en screening, der skal udvælge særligt værdifulde kulturmiljøer, er formålet med projektet at pege på de værdier og udviklingspotentialer, som den byggede kulturarv rummer.

Kulturmiljøer handler ikke blot om bevaring, men skal have værdi for mennesker i dag. De fysiske spor i kulturmiljøerne fortæller stedspecifikke og ofte kraftfulde historier, som potentielt kan styrke lokale erhverv og tiltrække turister og tilflyttere, såfremt deres fortællekraft aktualiseres og aktiveres.

Projektets ambition er at tilvejebringe et strategisk og metodisk overblik, hvormed kommunerne kan identificere kulturmiljøernes værdier. De lokale fortællinger synliggøres og bliver derved et redskab til at aktivere kulturmiljøerne som en ressource for udvikling i kommunerne.

Gennem en dialogbaseret proces med de kommuner som Arkitektskolen Aarhus har besøgt, er der udviklet en metode til Screening af Kulturmiljøer (SAK). Målet er at tilvejebringe et håndterbart redskab, der på enkel vis kan anvendes af kommunerne, som er myndighed på kulturmiljøområdet.

Kulturmiljøerne i Danmark rummer store bygningskulturelle værdier med mange spændende kulturhistoriske fortællinger. Ved at sætte disse fortællinger i spil kan vi sammen bevare og udvikle kulturmiljøernes store iboende potentialer.

SCREENING AF DANMARKS KULTURMILJØER

Kulturmiljøer har en unik sammensætning af stedbundne fortællinger og potentialer, der kan udvikles som styrkepositioner i kommunen. Kulturmiljøer giver os en forståelse af, hvem vi er, og hvor vi kommer fra. Og udvikling af kulturmiljøernes bygningskultur kan være en god forretning – ikke alene for den enkelte ejer, men også for omkringliggende boliger og kommunen som helhed, fordi kulturmiljøerne kan skabe øget livskvalitet og økonomisk værdi i forhold til turisme, erhverv og bosætning.

Arkitektskolen Aarhus har i 2016-2017 gennemført en strategisk screening af kulturmiljøer i 22 kommuner. Med initiativet Screening af Danmarks Kulturmiljøer tilbydes yderligere 30 kommuner en screening af deres værdifulde kulturmiljøer, således at størstedelen af landets kulturmiljøer og værdien af dem bliver kendt. Screeningen af kulturmiljøer gennemføres i et samarbejde mellem kommuner, museer og Arkitektskolen Aarhus.

Screening af Danmarks Kulturmiljøer er en del af et forskningsprojekt på Arkitektskolen Aarhus, som skaber ny viden indenfor bevaring og udvikling af kulturmiljøer. Hertil har Arkitektskolen Aarhus udviklet en ny metode til kulturmiljøer – Screening Af Kulturmiljøer (SAK). Metoden, der er koordineret med danske og internationale værdisætningsmetoder, er udviklet med henblik på den kommunale planlægning og private rådgivere, men værktøjet kan tilpasses andre formål.

Screeningsmetoden kombinerer eksisterende registreringer og viden med besigtigelser af kulturmiljøerne, som de foreligger i dag. Kulturmiljøerne vurderes ved en værdisætning af deres kulturhistoriske værdi, arkitektoniske værdi og integritetsværdi. På baggrund heraf vurderes kulturmiljøernes samlede fortælle-værdi, der danner grundlag for en nuanceret udvælgelse og prioritering. Heri indgår også en stillingtagen til kulturmiljøernes egenskaber for at fremme turisme, bosætning, erhverv og kultur, som kan udgøre et stærkt udviklingspotentiale for den enkelte kommune.

Den viden, der foreligger i kommunerne og museerne er en integreret del af arbejdsgrundlaget. Indledningsvis gennemgås den eksisterende kommuneplans udpegning af kulturmiljøer i dialog med kommune og museum. Formålet er at afdække kulturmiljøernes status; hvilke er der særligt fokus på i den strategiske planlægning, og er der væsentlige kulturmiljøer, som af forskellige årsager ikke er udpegede, men som alligevel bør indgå i screeningen? Dialogen tager også stilling til, om nogle kulturmiljøer helt bør udgå på baggrund af fastlagte screeningskriterier eller af andre omstændigheder.

Metoden er udviklet i dialog med kommuner, museer og andre interessenter og vil løbende blive opdateret som en del af forskningsprojektet. I tilknytning til projektet holder Arkitektskolen Aarhus kurser for fagfolk om kulturmiljøer.

METODE TIL SCREENING AF KULTURMILJØER (SAK)

SCREENINGSKRITERIER

- 1) Kulturmiljøet skal være udpeget, eller kunne overvejes som udpegning, i kommunen
- 2) Kulturmiljøet skal indeholde et bebygget miljø eller helhed (ikke enkeltstående bygninger, monumenter, gravhøje, ruiner, voldsteder, diger eller lign.)
- 3) Kulturmiljøet skal rumme en bærende fortælling, der kan opleves på stedet gennem synlige spor

RAPPORTENS INDHOLD

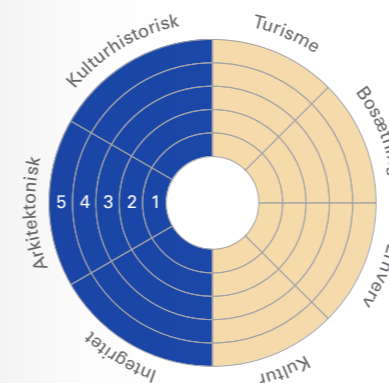
Denne rapport indeholder et skema over kommunens kulturmiljøer, kort- og billedmateriale samt uddybende kulturmiljøanalyser for udvalgte kulturmiljøer i kommunen. Skemaet sammenfatter vurderingen af det enkelte kulturmiljøes værdier og egenskaber:

KULTURMILJØETS VÆRDIER skal være aflæselige i dag og baserer sig på en vurdering af følgende tre værdiparametre, der rangeres fra 1 til 5, hvor 1 er lavest og 5 højst:

- **Kulturhistorisk værdi:** Hvordan vurderes kulturmiljøets historiske betydning og kulturhistoriske fortælle-værdi?
- **Arkitektonisk værdi:** Hvordan vurderes kulturmiljøets rumlige, formmæssige og arkitektoniske kvaliteter?
- **Integritetsværdi:** Hvordan vurderes kulturmiljøets helhed og sammenhæng?

KULTURMILJØETS EGENSKABER er en indikator for iboende egenskaber ved et kulturmiljø. Kulturmiljøets egenskaber vurderes ud fra følgende fire kategorier, der rangeres fra 1 til 5, hvor 1 er lavest og 5 er højst:

- **Turisme:** Har kulturmiljøet særlige egenskaber, der kan fremme turisme og/eller turismerelateret virksomhed?
- **Bosætning:** Har kulturmiljøet særlige egenskaber, der kan rumme bosætning og/eller være en ressource for tilflytning?
- **Erhverv:** Har kulturmiljøet særlige egenskaber, der kan rumme og/eller være en ressource for virksomheder og erhverv?
- **Kulturformidling:** Har kulturmiljøet særlige egenskaber inden for formidling af kulturoplevelser og/eller aktivering af stedets fortælling?

TEMA FOR KULTURARVEN I VEJEN KOMMUNE

De kulturhistoriske temaer er gennemgående hovedtræk, som har spillet en væsentlig rolle for egnens udvikling. Temaerne er karakteristiske for flere af de screenede kulturmiljøer, der i kraft af deres fysiske fremtræden afspejler bærende fortællinger i kommunen.

KONGEÅEN

Kongeåen udgør et stærkt, kulturhistorisk landskab med fortællende elementer fra forskellige perioder i dansk historie. Fra 1200-tallet og indtil 1850 var åen toldgrænse mellem Danmark og hertugdømmet Slesvig og senere igen politisk grænseland mellem Danmark og Tyskland i perioden 1864-1920. Rollen som grænseland har haft stor betydning for udviklingen af den sønderjyske kultur, hvor kongeåen både afspejler de naturskabte såvel som de nationale og kulturbestemte forhold. Kongeåen har, udover sin funktion som politisk grænse, spillet en væsentlig rolle for udviklingen af bosætning og landbrug i området, hvor åforløbet blandt andet har haft indflydelse på udviklingen af landsbyer som Malt og Københoved. Københoved er i samspil med de udflyttede gårde langs Købehovedvej et fint eksempel på relationen mellem landbrug og engarealerne langs Kongeåen.

BYGGESTIL

Kongeåens funktion som grænse kommer endvidere til udtryk i forskellene mellem byggeskikken nord og syd for åen. Den nordlige del præges blandt andre af bygmester Peder Holden Hansen, som har sat et tydeligt aftryk på bygningsarven med for eksempel Malt Præstegård og Stenbrogård. Flere af hans bygninger blev opmålt i 1912 og var en del af afsættet til udviklingen af Bedre Byggeskik. Byggestilen i den sydlige del af kommunen præges af den slesvigske byggestil, særligt i byer som Rødding, Øster Lindet og Jels. En af de mest virksomme i denne del af kommunen var arkitekten L.P. Aakjær, som var uddannet i Sydslesvig, hvorfor flere af hans bygninger er opført i Vestslesvigsk Hjemstavnstil. Stilen har mange træk tilfælles med Bedre Bygge-

skik. Han tegnede en række gårde, hvor blandt andet Toftegård i Rødding (1925), Mejlbyvej 6 i Lintrup (1925) og Langtofte, Ribevej 52 i Foldingbro (1933) er fine eksempler.

HØJSKOLERNE

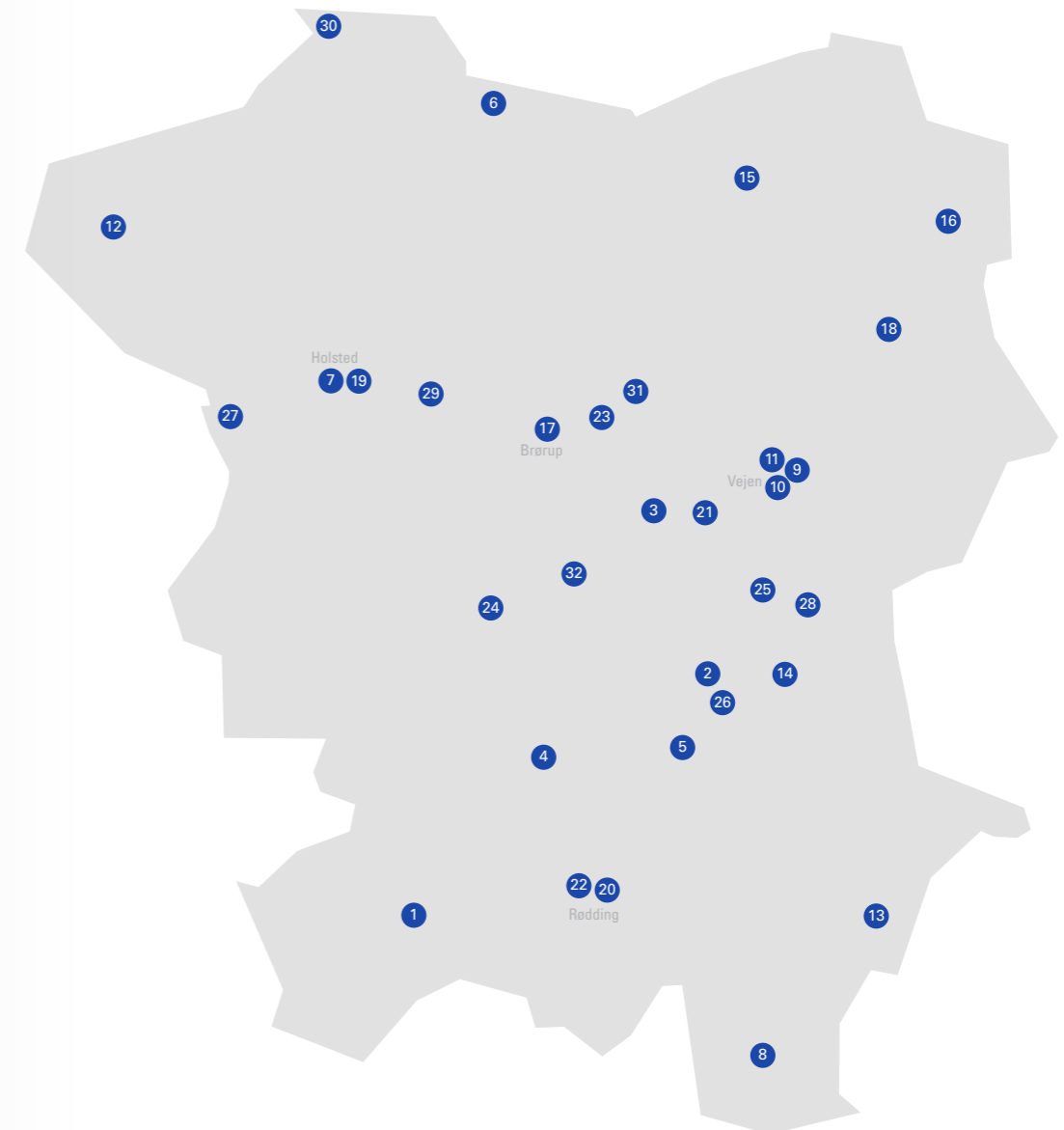
Højskolerne danner en unik national fortælling om den grundtvigianske højskole. Rødding Højskole, opført i 1844, var landets og verdens første folkehøjskole. Efter tabet af Sønderjylland 1864 blev højskolens funktion besværliggjort og Askov Højskole blev derfor oprettet på dansk side. Efter 1920 blev Rødding Højskole igen et kulturelt centrum.

Askov Højskole markerede sig som et stærkt forskningsmiljø med afsæt i udviklingen af den udvidede højskole, som også var for piger og karle. Dette medførte, at man kunne tiltrække folk som Poul la Cour, der foretog sine banebrydende vindmølleforsøg ved Askov Højskole. Ligeledes blev der i forlængelse af højskolen opført en sløjdscole, en forsøgsstation til blandt andet gødningsforsøg i landbruget samt en mejeriskole ved Ladelund. Begge højskoler er virksomme i dag.

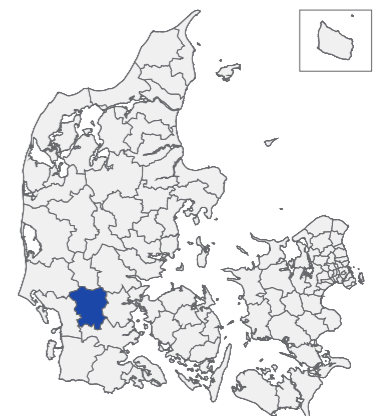
JERNBANEN

Anlæggelsen af jernbanen medførte opførelse af flere stationsmiljøer, enten i forbindelse med tidligere landsbyer eller som nye, fritliggende bydannelser. Disse stationsbyer blev typisk centre for handel, industri og håndværk grundet de nye, infrastrukturelle muligheder. En af de første jernbaner i Vejen Kommune var tværbanen til Esbjerg Havn, som dannede grundlag for udviklingen af Holsted, Brørup og Vejen. I Vejen medførte anlæggelsen af jernbanen i 1874 en industrialisering og opblomstring af de allerede eksisterende handels- og håndværksmæssige erhverv, hvilket udviklede sig til dannelsen af større industrier som Margarinefabrikken Alfa. I Brørup havde andelsbevægelsen og landbruget betydning for udviklingen, hvorimod Holsted allerede fungerede som et administrativt centrum med bl.a. tinghus og hvor stationen blev anlagt adskilt fra den oprindelige landsby.

SCREENEDE KULTURMILJØER I VEJEN KOMMUNE

Region: Syddanmark
 Kommunenummer: 575
 Indbyggertal: 42.847 (2019)
 Største by: Vejen (9.736 indbyggere i 2019)
 Kulturmiljøer: I Vejen Kommune er der på besigtigelsestidspunktet udpeget 29 kulturmiljøer, som indgår i Kommuneplan 2017. Der er ikke tidligere udført kulturarvsatlas i de gamle kommuner i nuværende Vejen Kommune. I forbindelse med nærværende projekt og i dialog med Vejen Kommune, Sønderskov Museum og Udvikling Vejen er der udarbejdet en liste med i alt 41 kulturmiljøer, som danner baggrund for screeningen.

BESIGTIGELSESKEMA

Værdisætningen og potentiale vurderingen baserer sig på en vurdering fra 1 (lavest) til 5 (højest) på de forskellige parametre

1

SØNDER HYGUM

Sønder Hygum opstod som en række gårde langs Sdr. Hygum Søndervang. I forbindelse med udskiftning blev de fleste gårde placeret langs den nuværende Ribevej, som tidligere var en del af drivervejen. Byen har haft en stor betydning for udviklingen af området, hvilket tydeligt ses i form af den markante kirke og de to præstegårde fra henholdsvis 1700- og 1900-tallet.

2

KØBENHOVED

Københoved er opstået som forteklyngeby på kanten af ådalen syd for Kongeåen. Landsbyen har udviklet sig med en tæt bebyggelse langs det slyngede vejforløb ad Københovedvej med bl.a. skole og forsamlingshus. Landsbyen indeholder desuden spor fra tidligere grænsekontrol mellem Danmark og Tyskland i form af gendarmboligen mod øst og huset Friheden nord for Kongeåen.

3

MALT

Malt ligger ud til engarealerne langs Kongeåen og er opstået som en mindre landsby med flere gårde omkring kirken der er opført i 1100-tallet. I dag består byen primært af mindre boliger, hvor de fleste gårde er udflyttet. I tilknytning til Malt ligger Malt Præstegård, et smukt og fredet bygningskompleks tegnet af bygmester Peder Holden Hansen.

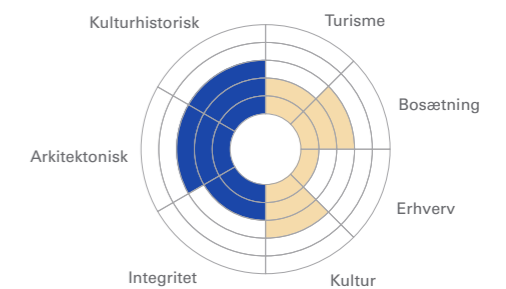
4

HJERTING

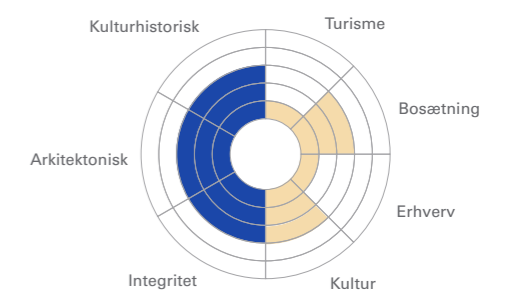
Hjerting er opstået som en mindre klyngelandsby og senere udviklet som en tidstypisk andelsby med en markant skole, et større mejeri samt købmandsgård og forsamlingshus. De centrale gårde i landsbyen er bygningsværker af L. P. Aakjær. Omkring landsbyen findes en del udflyttede gårde og flere oprindelige markstrukturer med bevarede, levende hegn.

● VÆRDISÆTNING ● EGENSKABER

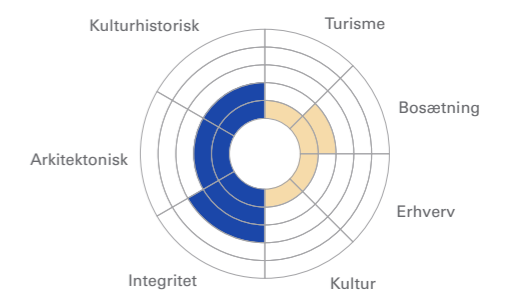
Strukturen gennem byen er markant omdannet og de fleste oprindelige gårde er forsvundet. Dog findes en del af stuehusene fortsat langs Ribevej. De vigtigste elementer i byen er de to præstegårde, kirken og forsamlingshuset, samt hjemstavnsgården, der i dag er landbrugsmuseum.

Hjemstavnsgården er i dag fungerende som museum og viser på fin vis en oprindelig gård. Det foreslås at byens bærende elementer knyttes til gårdens formidling, for at understøtte forståelsen af den kulturhistoriske udvikling.

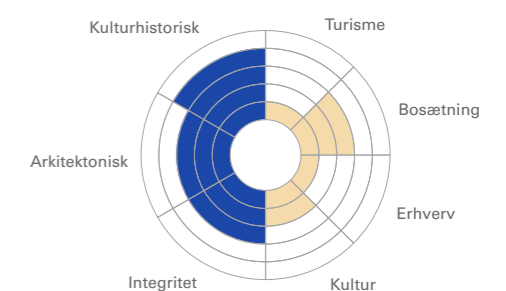
Københoved indeholder en blandet bebyggelse med elementer fra flere forskellige perioder. Enkelte af de udflyttede gårde fremstår dog velbevarede såsom Bennetgaard og Bejstruggård. Landsbyens forbindelse til det omkringliggende landskab og Kongeåen samt udsigten til Skibelund Krat er vigtige elementer.

Københoved var et tidligere vigtigt politisk center for kulturkampen for danskhed. Landsbyen indeholder et stort formidlingspotentiale, som kan knyttes til Kongeåstien og Skibelund Krat, hvor flere kulturhistoriske elementer indgår i fortællingen om det tidligere politiske grænse-land.

Byens struktur er stadig aflæselig. De fleste gårde er dog forsvundet, hvilket svækker den samlede oplevelse af landsbyen. De tilbageværende gårde er omdannet, hvorfor kirken og præstegården er de mest markante elementer i landsbyen.

Kirkens døbefont regnes blandt de ypperligste i kunstnerisk såvel som i håndværksmæssig udførelse. Kirken har derfor en del besøgende og det foreslås at inddrage præstegården som en del af dette besøg, for at tiltrække flere besøgende til byen.

Landsbyens struktur er let aflæselig og følger det oprindelige vejforløb. Flere af de oprindelige gårde er forsvundet eller omdannet, men byen fremstår fortsat aflæselig. De vigtigste elementer i Hjerting er andelstidens funktionsbygninger, som stadig er forholdsvis velbevarede, dog er mejeriet under stærkt forfald.

Det anbefales at foretage en SAVE-registrering af Hjerting, særligt af andelstidens bygninger og de to gårde af L.P. Aakjær.

5

LANGETVED

Langetved er en mindre landsby bestående af en spredt gårdbebyggelse i landskabet ved Tved Å. Landsbyen indeholder kun enkelte gårde langs Gastrupvej, der deles af vådområdet ved Tved Å. Centralt ligger et tidligere frysehus med intakt indretning.

6

OKSLUND

Okslund er en mindre landsby med fire bevarede gårde. Omkring landsbyen er markerne udlagt som stjerneudskiftning, der fortsat er opdelt af levende hegn. Gårdene og landsbystrukturen understøtter fortællingen om Okslund som landbrugssamfund. Byens midte er beplantet med flere større træer.

7

HOLSTED KIRKEBY

Holsted Kirkeby ligger ved det tidligere vadested ved Holsted Å. Langs åen findes et grønt strøg, der forbinder byen, som centralt består af 2-3 etagers bebyggelser med torv, kirke, præstegård og flere, større villaer med Holsted Mølle. Endvidere indeholder byen missionshus, domhus og tinghus samt herredsfogedbolig. I udkanten af kulturmiljøet er opført flere huse med stationsbypræg.

8

ØSTER LINDET

Øster Lindet er opstået som en mindre bydannelse, der senere har udviklet sig i forbindelse med anlæggelsen af Vojens-Rødding Banen i 1899. Byen er i dag præget af både den ældre landsby med kirke og skole samt af byudviklingen, der har fundet sted i forbindelse med jernbanen langs Lindevej med station, hotel, elværk og købmand.

9

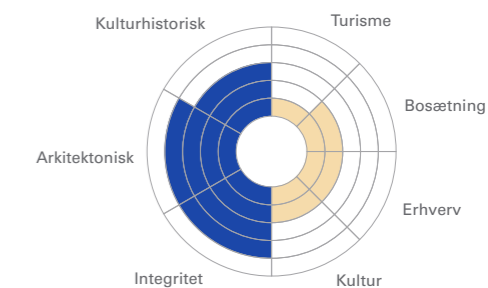
VEJEN

Vejen har udviklet sig som en stationsby med anlæggelsen af den jyske tværbane i 1874. Byen er anlagt langs en tværgående hovedgade, Nørregade/Søndergade, hvor stationen er opført forskudt for hovedgaden. På hver side af Nørregade findes større villaområder, hvoraf flere af villaerne er opført i Bedre Byggeskik.

● VÆRDISÆTNING ● EGENSKABER

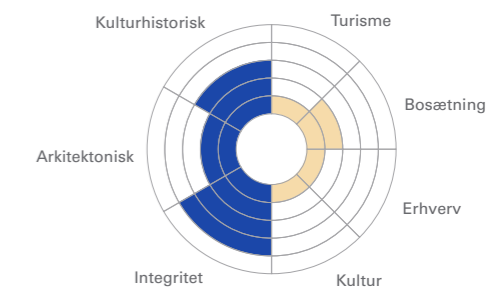
Landsbyen er velholdt og indeholder flere, fine eksempler på større gårdanlæg, alle opført i kampesten. Landsbyen opleves som et helstøbt og autentisk kulturmiljø med en enestående bygningsarkitektur placeret i et smukt landskab.

Det anbefales at sikre landsbyen ved en kulturmiljøudpegning samt en SAVE-registrering af bebyggelsen for på bedst mulig vis at bevare kulturmiljøet og undgå u hensigtsmæssige ændringer.

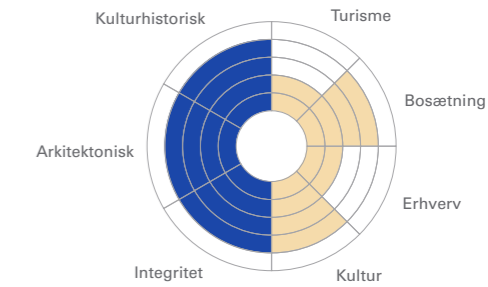
Kulturmiljøets bærende værdier udgøres af vejstrukturen, gårdene samt udskiftningsfiguren. Beplantningen i byens midte forstærker yderligere stedets kvalitet, som udgøres af få bebyggelser. Byen har ikke gennemgået større udviklinger og fremstår derfor intakt.

Kulturmiljøet har primært egenskaber inden for bosætning. Dog anbefales det ikke at udvikle området med flere nye bebyggelser, da dette i høj grad vil præge kulturmiljøet og svække fortællingen om det lille landbrugssamfund.

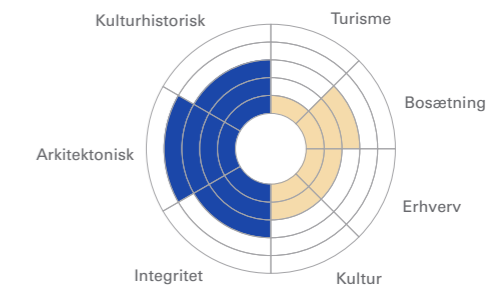
Kulturmiljøet fremstår helstøbt og indeholder mange, fine arkitektoniske elementer, der tilsammen danner en fortællende helhed. Byens tinghus er fredet og med de øvrige markante bygningsværker, hvoraf flere er opført i Bedre Byggeskik, fremstår kulturmiljøet tydeligt.

Den langstrakte by er flere steder omdannet, hvorfor det er vigtigt, at den centrale del af byen bevares, da den kulturhistoriske fortælling fremstår stærkest her. Det anbefales at Holsted Kirkeby SAVE-registreres.

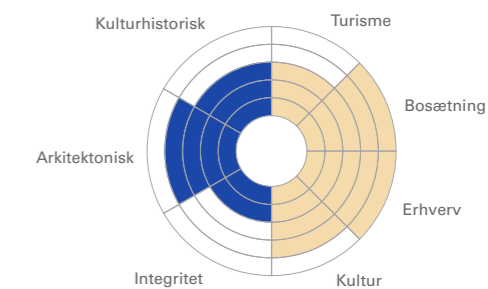
Øster Lindet er en mindre bydannelse med en delvist bevaret landsbystruktur og flere fine, karaktergivende, arkitektoniske elementer med mønstrede murværk og formsten. Stationen med hotel er opført i 1927 og ligger fortsat langs Lindevej.

Sammen med en kulturmiljøudpegning, anbefales en SAVE-registrering af de vigtigste bygningsværker.

Den ældre landsbydannelse præger ikke oplevelsen af byen, der i dag kendetegnes af et tidtypisk stationsmiljø langs Nørregade og Søndergade med 1-2 etagers, tæt bebyggelse med tårne og spir. Byen fremstår dog lettere fragmenteret efter større ændringer i bystrukturen i 1970'erne.

Stationens placering skaber udfordringer i forhold til udviklingen af Vejen Midtby. Det bør overvejes om byens fremtrædende, arkitektoniske elementer, såsom station, hotel, kunstmuseum, kan være med til at knytte byen sammen i udviklingen. Det anbefales at foretage en SAVE-registrering af stationsbyens centrale elementer.

10

MARGARINEFABRIKKEN ALFA

Margarinefabrikken Alfa blev oprettet i 1897 på initiativ af gårdejer og fabrikant Johannes Lauridsen anlagt på landbrugsjord udstykket fra gården Grønvang. I årene 1915-20 udviklede industrien sig, hvor blandt andet maskinhallen blev udvidet og der opførtes en folkebygning med frokoststue og baderum til arbejderne.

11

VEJEN VILLAKVARTER

Vejen Villakvarter omfatter boligområdet Blomsterkvarteret samt Vejen Anlæg og idrætsarealerne omkring Vejen Hallen. Området er planlagt i 1961 med en ensartet parceludstyknin, der grænser op til parkanlægget.

12

GLEJBJERG

Glejbjerg Station blev anlagt i 1916 mellem Aastrup og Glejbjerg, hvorefter de to byer voksede sammen. Stationen findes fortsat og ligger i forbindelse med hotel og flere større villaer med stationsbypræg. De gamle landsbycentre indeholder flere bevarede funktionsbygninger, herunder kro, smedjer, præstebolig, skole, telefonstation, forsamlingshus og mejeri.

13

JELS

Jels er opstået som en mindre bydannelselse ved Nedersø, der har udviklet sig i forbindelse med anlæggelsen af Skodborgbanen i 1905. Den primære udvikling har fundet sted omkring jernbanen med en tidstypisk stationsbebyggelse, som ligger tæt langs blandt andet Jels Vestergade og danner fine, karakteristiske vejforløb. Flere elementer som station og Jels Mølle findes fortsat.

14

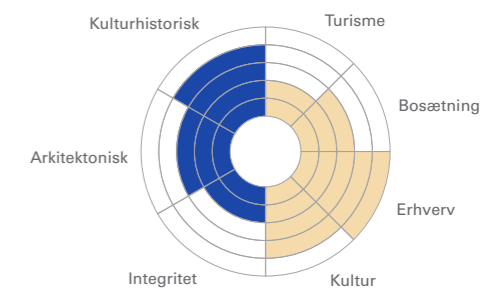
SKOVBORG

Skodborg har udviklet sig som landevejs- og stationsby i forbindelse med Skodborg Røddingvej og den gamle Haderslevvej samt anlæggelsen af Skodborgbanen i 1905. Bebyggelsen er opført som tætliggende gadehuse og større funktionsbygninger som kro, postkontor, station, skole og mejeri.

● VÆRDISÆTNING ● EGENSKABER

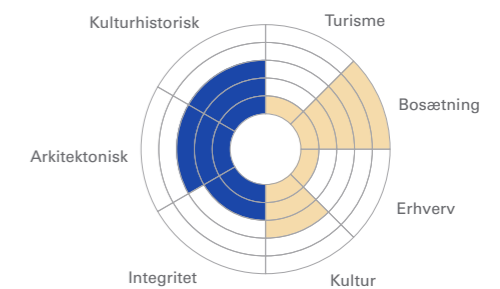
Margarinefabrikken udgør et mindre kulturmiljø ved jernbanen sydvest for Vejen Station. Alfa udgør sammen med margarinefabrikken, Grønvang, direktør-, arbejder- og funktionærboligerne et fint kulturmiljø med en stor fortælle- og oplevelsesværdi.

Fabrikken er den eneste af landets tre store, gamle margarinefabrikker, hvis bygninger stadig eksisterer. Samtidig udgør de tre fabrikker, opført af samme familie på samme sted, en særlig helhed.

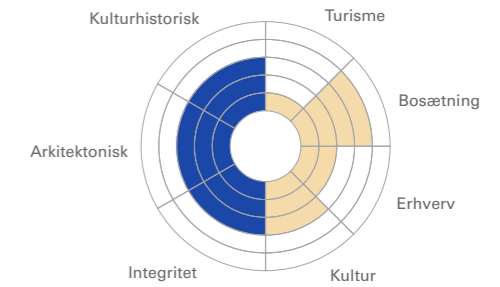
Villakvarteret har bevaret sin planlagte struktur og opretholdt områdets relation til Vejen Anlæg mod øst. Boligerne er dog opført med varierende arkitektoniske kvaliteter, hvor specielt Irisvej og Liljevej kan fremhæves som vejforløb med en ensartet og repetitiv bebyggelse.

Området opleves fragmenteret og sammenhængen kan være svært aflæselig, hvorfor det bør overvejes ikke at udpege området som kulturmiljø.

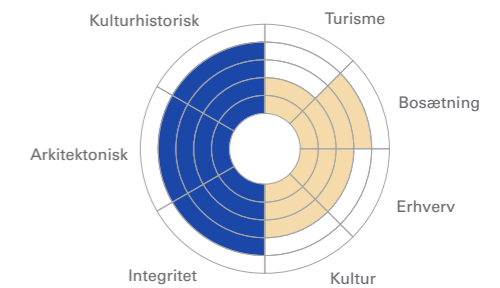
Ved den gamle station ligger hotel, købmand, missionshus og villaer langs hovedgaden. Her er miljøet godt bevaret og let aflæseligt. Landsbydelene har et mere slynget gadeforløb. Her er den gamle skole og mejeriet særligt fine elementer.

Glejbjerg har gode egenskaber for bosætning, hvor flere moderne parcelhuse opføres op til hovedgaden. Denne udvikling skæmmes ikke kulturmiljøet. Byens mejeri og gamle skole kan med fordel bevares og inddrages i udviklingen af Glejbjerg.

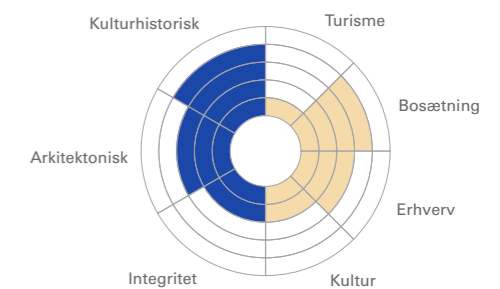
Byen er et flot eksempel på en bydannelselse, der har udviklet sig omkring anlæggelsen af jernbanen. Stationen er i dag nedlagt, men byen indeholder stærke, arkitektoniske elementer og en velholdt struktur, som i dag udgør de primære, kulturhistoriske kvaliteter.

Det anbefales at byens kulturhistoriske kvaliteter sikres ved en kulturmiljøafgrænsning og en evt. SAVE-registrering for at undgå tab i en fremtidig udviklingsproces. Jels er en mindre centerby med skole og handelsmuligheder for det omkringliggende opland.

Efter den dansk-tyske grænse blev flyttet er meget af udviklingen sket i kraft af byens placering som bindeled til Vejen by. Bystrukturen fremstår fragmenteret, men indeholder enkelte, fine elementer. Særligt bebyggelsesforløbet langs Skodborg Vestergade og Skodborg Nørregade indeholder fine arkitektoniske elementer.

Skodborg er generelt præget af nyere ombygninger og ændringer, hvorfor det anbefales at udarbejde en udviklingsplan for byen, der fremover kan understøtte vigtige elementer i byen.

15

BÆKKE

Bække var oprindeligt en slynget vejby med centralt placeret kro, kirke mod syd samt møllegård og smedje mod nord. I 1917 anlagdes jernbanen, hvilket i høj grad har præget udviklingen af Bække. Byen indeholder fine villaer og flere ældre funktionsbygninger, som fortsat står bevaret.

16

VEERST

Veerst er en langstrakt bydannelse med spredt bebyggelse langs Kirkevej. Her var fra 1917 til 1968 en fungerende station, som fortsat er bevaret. Herudover indeholder Veerst et mejeri, en gammel skole, forsamlingshus og nordligst i byen ligger Veerst Kirke.

17

BRØRUP

Brørup er opstået med anlæggelsen af stationen i 1874 og har udviklet sig med industrien, hvoraf flere, større funktionsbygninger fortsat er bevaret. Byen er derfor anlagt som en tidstypisk stationsby med en hovedgade, som strækker sig på tværs af banen og en koncentration af højere bebyggelse nær stationen. Sidegaderne har lavere villabebyggelse.

18

GESTEN

Gesten har tidligere bestået af to landsbydannelser, Øster Gesten og Vester Gesten, som er parallelle vejbyer. Vester Gesten består af en spredt gårdbebyggelse og Øster Gesten indeholder en mere tæt bebyggelsesstruktur. Gesten Station er anlagt i 1917 mellem de to landsbyer og er delvist vokset sammen til en bydannelse.

19

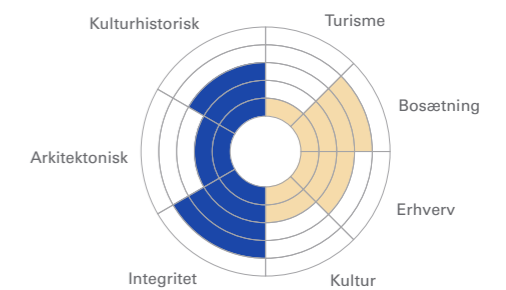
HOLSTED STATIONSBY

Holsted Station er opført i 1874 syd for Holsted Kirkeby. I forbindelse med stationen er der opstået et mindre handelsmiljø med hotel, hvoraf flere af de fremtrædende bygningsværker er opført i Bedre Byggeskik. Stationen med baneoverskæring, godsbygninger, tømmerhandel samt hotel udgør tilsammen et traditionelt banemiljø. Stationsbyen har desuden egen kirke indviet i 1928.

● VÆRDISÆTNING ● EGENSKABER

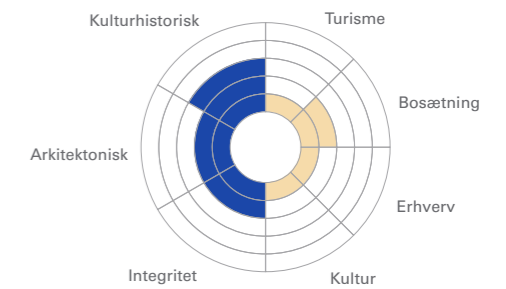
Kro, møllegård, smedje, forsamlingshus, brugsforening, missionshus og station er bevaret, hvorfor byen fremstår let aflæselig. Integriteten styrkes yderligere af byens stationsbypræg, der binder det hele sammen. Enkelte, fine gårde ligger i byens kant.

Bække indeholder skole, parkanlæg og idrætshal, hvorfor byen har gode egenskaber for bosætning. Det anbefales dog, at stationsmiljøet samt de mange funktionsbygninger bevares, så byens kulturhistoriske elementer sikres.

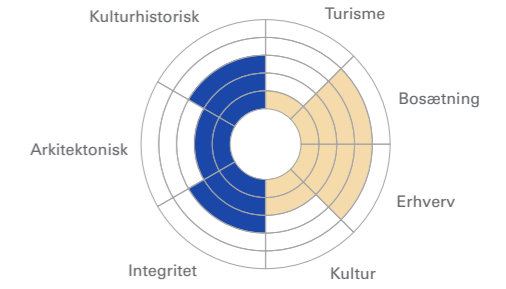
Byen er et udpræget landbrugssamfund med gårde og en bevaret markstruktur omkring byen. Stationsbygningen fremstår velholdt og indgår på fin vis i fortællingen om områdets og landbrugets udvikling.

Kulturmiljøets værdifulde elementer bør varetages for at opretholde sammenhængen i området, hvor blandt andet den gamle skole og mejeriet fremstår i ringe forfatning.

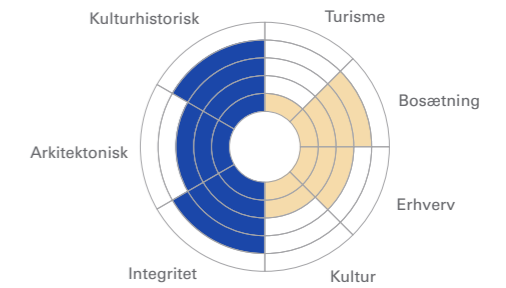
Stationsbyen er aflæselig i sin struktur, hvor de mange funktionsbygninger understøtter helheden i kulturmiljøet. Flere er bevaret, herunder savværk, lægebolig, missionshus, bryggeri, andelsmejeri og sygehus. Byen bærer dog præg af en større udvikling, som svækker sammenhængen og integriteten af stationsmiljøet.

Brørup har gode egenskaber inden for erhverv og bosætning, hvor nye parcelhusområder opføres i byens udkant. Der bør dog udvikles en bevaringsstrategi for kulturmiljøet for fremover at sikre stationsbyen. Brørup var oprindeligt landboernes by og rummer fortsat et stort kreaturmarked, hvilket er et af byens attraktioner.

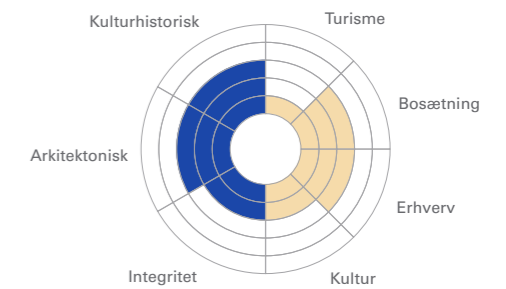
Kulturmiljøet fremstår som en samlet helhed med en let aflæselig struktur samt flere bevarede bygningselementer. Specielt villaerne langs hovedgaden, de tidligere landsbycentre, stationen samt flere af gårdene og mejeriet indeholder fine arkitektoniske værdier.

Gesten har gode egenskaber for bosætning med skole, idrætshal, indkøbsmuligheder, stort forsamlingshus samt erhverv. Byen har desuden et gennemgående arkitektonisk udtryk og flere, bevarede elementer, som det anbefales at sikre.

Stationsbyen er let aflæselig og ligger fortsat adskilt fra Holsted Kirkeby. Dette er et vigtigt karaktertræk, som viser udviklingen af stationsmiljøet, der er opstået adskilt fra landsbyen. Den gennemgående arkitektoniske stil i Bedre Byggeskik, som flere af villaerne er opført i, er kendetegnende for stationsmiljøet.

Flere butiklokaler står tomme trods stationsbyens funktion som centerby, hvorfor byens aflæselighed er i risiko for at forsvinde. Området kan videreudvikles med tungere erhverv i området nord for kulturmiljøet.

20

RØDDING

Rødding var oprindeligt en landsby med en samling af gårde. Opførelse af herredsfogedbolig, skriverbolig og domhus (1852-57) og lidt senere jernbanen blev startskuddet for byens status som lokal administrationsby. Fra 1870'erne udviklede byen sig hastigt som handelsby langs Østergade og Vestergade med flere markante bygningsværker, særligt i krydset ved Sønder Allé.

21

ASKOV

Askov Højskole blev oprettet i 1865 som en videreførelse af Danmarks første højskole i Rødding, efter nederlaget til Preussen. Højskolen markerede sig som et stærkt forskningsmiljø med afsæt i den grundtvigianske tankegang. Dette opleves i bygningerne i byen, Poul La Cours forsøgsmølle, sløjds skolen og forsøgsstationen.

22

RØDDING HØJSKOLE

Rødding Højskole blev opført i 1844 som Danmarks og verdens første folkehøjskole. Efter tabet af Sønderjylland 1864 blev højskolens funktion besværliggjort og Askov Højskole blev derfor oprettet. Efter 1920 blev højskolen igen et kulturelt centrum, og har været virksom siden. Rødding Frimenighed blev grundlagt i forbindelse med højskolen i 1874.

23

LADELUND LANDBRUGSSKOLE

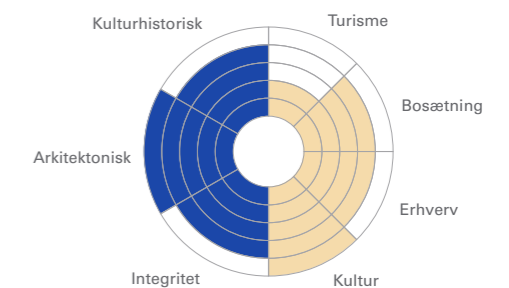
Ladelund Landbrugsskole blev oprettet i 1879 og havde fra 1887 Danmarks første teoretiske kursus for mejerister. I 1914 brændte skolen ned, med undtagelse af hovedbygningen og Laboratoriet, hvorfor nye skolebygninger blev opført i 1915 i Bedre Byggeskik, alle tilpasset den oprindelige skole. Foruden skolebygningerne findes tre lærerboliger og en avlsgård.

24

FOLDINGBRO

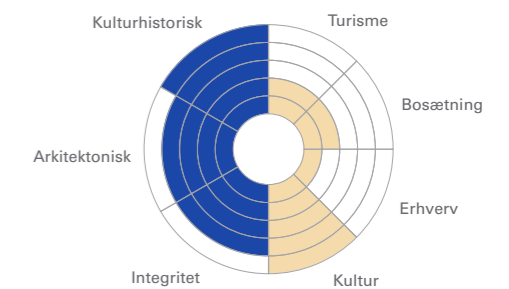
Foldingbro havde frem til 1920 haft en vigtig strategisk placering. Først som vadested over Kongeåen i forbindelse med drivvejen, siden middelalderen som toldgrænse mellem Slesvig og Kongeriget og fra 1864 til 1920 som landegrænse mellem Danmark og Tyskland. Med genforeningen i 1920 mistede stedet sin vigtige strategiske betydning.

● VÆRDISÆTNING ● EGENSKABER

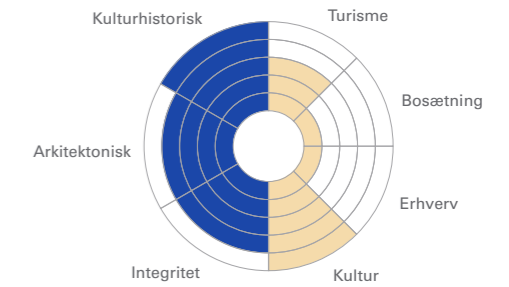
I Rødding findes gennemgående en høj arkitektonisk kvalitet med flere bygningsværker af arkitekten L.P. Aakjær. Disse opleves særligt langs Møgellosevej og Frøsevej samt ved folkeskolen og tinghuset. Byens sammenhæng og helhed sikres gennem den høje arkitektoniske standard.

Det anbefales at udføre en grundig og detaljeret SAVE-registrering af byen, da Rødding rummer mange smukke, arkitektoniske bygningsværker, som udgør et unikt kulturhistorisk element.

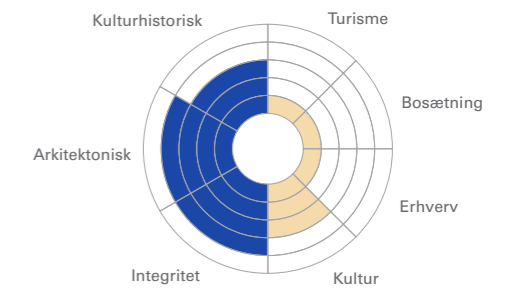
Højskolen fremstår intakt og skaber i sammenhæng med gadekæret og kirken et kulturmiljø af høj kulturhistorisk fortællerværdi forankret i de grundtvigianske retningslinjer. Særligt vigtig for kulturmiljøet er Poul La Cours forsøgsmølle, tegnet af P.V. Jensen Klint, der vidner om det stærke forskningsmiljø i Askov.

Poul La Cours forsøgsmølle bør være en del af kulturmiljøets afgrænsning, da den har afgørende betydning for stedets fortælling. Kulturmiljøet besidder et unikt kulturformidlingspotentiale og bør i sammenhæng med Rødding Højskole være en del af kommunens uddannelses- og kulturprofil.

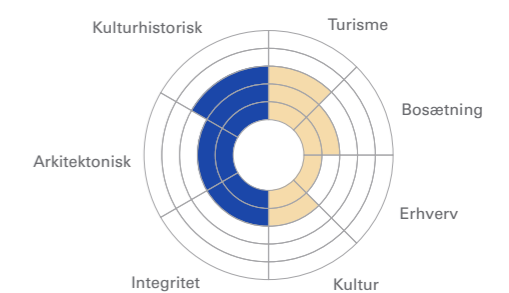
Miljøet omkring højskolen og frimenighedskirken besidder en unik national, kulturhistorisk fortælling. Arkitektonisk understøttes dette potentiale gennem den sammenhængende arkitektur med blandt andet de hvidkalkede facader, som sikrer en sammenhæng i kulturmiljøet.

Miljøet omkring højskolen og frimenighedskirken rummer, i sammenhæng med Askov Højskole, et kulturpotentiale på nationalt niveau. De to højskolemiljøer står i dag som grundstammerne for den danske højskole og bør indtænkes i den strategiske udvikling af kulturen i Vejen Kommune.

Kulturmiljøet er velbevaret og fremstår som en stærk, sammenhængende helhed. Alle skolebygningerne samt forstanderbolig, havehus og laboratoriebygning er velbevarede og opført i Bedre Byggeskik, hvilket tydeligt understøtter fortællingen.

Ladelund landbrugsskole er en af de tidligste Grundtvigianske skoler. I 1999 lukkede landbrugsskolen, hvorefter Ladelund Efterskole overtog brugen af bygningerne. Oplevelsen af området kan med fordel styrkes i sammenhæng med højskolerne i Askov og Rødding.

Landegrænsen har sat sig varige spor i form af et tysk og et dansk toldsted, begge ombygget til boliger, en kro på hver side af Kongeåen, et dansk forsamlingshus bygget til brug for de dansksindede syd for grænsen samt to danske og en tysk gendarmbolig. Elementerne fremstår omdannet og byen fragmenteret og i forfald.

Det anbefales at arbejde med formidlingspotentialet i Foldingbro ved at sætte fokus på at istandsætte og videreformidle stedets vigtige betydning for Danmark, da den i dag er vanskeligt aflæselig. Hvis en bevaringsstrategi ikke igangsættes er stedet i risiko for at forsvinde.

25

SKODBORGHUS

Skodborghus er et kulturmiljø, som indeholder flere fortællinger. Både som vadested for Hærvejen samt beliggenhed for middelalderstøt Skodborghus. Tydeligst fremstår dog det tidligere grænsetoldsted mellem Danmark og Preussen fra 1864-1920 med toldbygninger på begge sider af Kongeåen. Nord for grænsen findes to danske toldhuse og syd for åen findes et tysk toldhus.

26

GÅRDE LANGS KØBENHOVEDVEJ

Gårdene langs københovedvej er udflyttede gårde fra København og Krogstrup. Hvert landbrug ligger på smalle, rektangulære udstykninger, som strækker sig fra Kongeåen og op i landskabet vest for landsbyen. Denne udstykning sikrede hvert landbrug dyrkningsarealer såvel som skov- og engområder. Langs Kongeåen er der udgravet en engvandingskanal til overrisling af engene.

27

GØRKLINT MØLLE OG MØLLEGÅRD

Gørklint Mølle er en gammel vandmølle, der oprindeligt har hørt under Gørklint Gård. I begyndelsen af 1900-tallet blev møllen om- og udbygget til at kunne producere vandkraft. Vandkraften slog dog aldrig igennem i Danmark, hvorefter møllen mistede sin betydning. Den tidligere møllegård ligger fortsat i landskabet bag møllen.

28

KNAG MØLLE OG LUNDSGÅRD

Knag Mølle er opført i ca. 1780 af ejeren til den nærliggende gård Lundsgård syd for Kongeåen. Møllen har fungeret som kornmølle såvel som benmølle og består af en længebygning med mølle og bolig i bindingsværk med halvvalmet stråtag. To engvandingskanaler, anlagt af landmænd fra Skodborg og Skrave Sogne i 1874, ligger langs åen fra Knag Mølle til København.

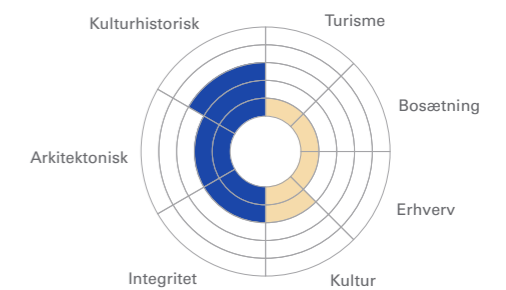
29

HULKÆR OG PRÆSTKÆR MØLLE

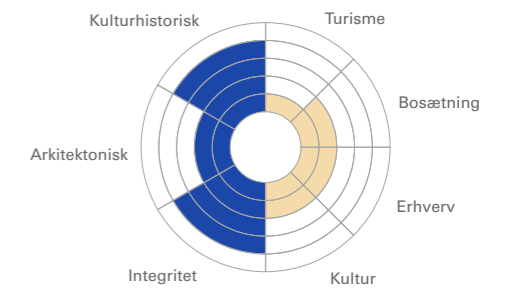
Hulkær Mølle ligger, hvor drivervejen krydser Holsted Å og Præstkær Mølle ligger 1,5 km øst herfor. Hulkær er senere ombygget til et fiskelækkeri, som forsyner dambruget ved Hulkær med bækørreder.

● VÆRDISÆTNING ● EGENSKABER

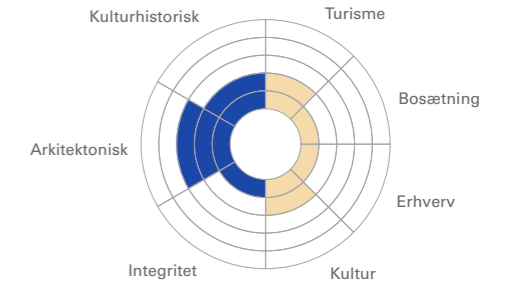
De mange fortællinger, herunder middelalderstøt, Skodborghus, og elementer fra grænsekontrollen samt spor fra landbrugets engvandingskanaler udgør tilsammen områdets kulturhistoriske værdier. Disse fortællinger fremstår dog vanskeligt aflæselige i dag.

I forbindelse med Kongeåstien kan en øget formidling af kulturmiljøet være med til at fremme de kulturhistoriske oplevelser.

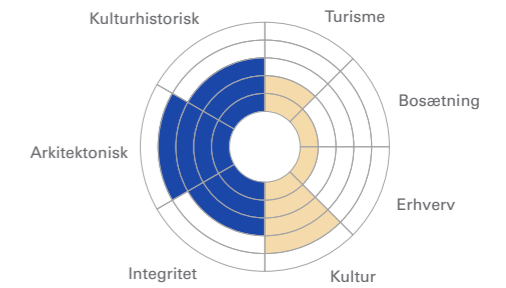
Udstykningsfigurerne er yderst velholdte og fremstår tydeligt med levende hegn i landskabet langs Kongeåen. Engvandingskanalerne, som er anlagt af landmændene i Skodborg og Skrave Sogne ligger desuden som tydelige spor langs åforløbet og knyttes hele vejen til Knag Mølle.

Det anbefales at sikre fortællingen om landbruget i området med en kulturmiljøudpejning af landudstykningsne og de tilhørende gårde. Den kulturhistoriske formidling kan endvidere styrkes i forbindelse med Kongeåstien.

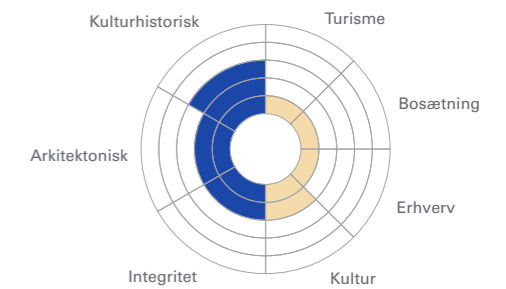
Gørklint Mølle udgør et interessant kulturhistorisk element fra en tidlig industrialisering, som ikke slog igennem. Møllens industrielle fremtræden og forbindelse til Holsted Å udgør kulturmiljøets primære værdi på trods af at møllen er i forfald. Møllegården er stærkt ombygget.

Det anbefales at se på Gørklint Mølle som en støttestation i forbindelse med det rekreative landskab langs åen. Møllen bør dog tillægges et program for ikke at forfalde. Egenskaberne knyttes til møllens potentialer i forbindelse med Holsted Å og ikke den aktuelle tilstand.

Kulturmiljøet har bevaret en høj grad af integritet og ligger fortsat med møllehjul ud til Kongeåen, hvilket på fin vis repræsenterer den tidlige mølleindustri. Relationen mellem domænegården Lundsgård, møllegården og åforløbet med møllebro og engvandingskanaler er vigtige for sammenhængen i kulturmiljøet.

I 1920 overtog den danske stat Lundsgård, som blev en af de første domænegårde udstykket i 1923. Langs Lundsgårdsvej ligger videre 11 statshusmandsbrug i Bedre Byggeskik. Kongeåstien føres forbi Knag Mølle, hvorfor det anbefales at inddrage de mange kulturhistoriske elementer som en del af oplevelsesværdien til stiforløbet.

Kulturmiljøet indeholder udover møllerne en fortælling om dambrugets udvikling med to fungerende dambrug, som indskrives i kulturmiljøet. Hulkær og Præstkær Mølle er dog i stærkt forfald og bør sikres for ikke at forsvinde.

Landskabet i ådalen og den slyngede drivervej skaber et fint knudepunkt i det rekreative landskab, hvor oplevelsesværdien kan styrkes gennem øget kulturformidling. Det anbefales at benytte møllerne som støttestationer i forbindelse med udviklingen af Holsted Å.

30

BALDETSBÆK

Baldersbæk Plantage indgår i fortællingen om Københavnerplantagerne, der blev opdyrket i slutningen af 1800-tallet. Tilplantningen af de store heder ved Baldersbæk påbegyndtes i 1891. Plantagen indeholder en større villa omgivet af et parkanlæg med karpedam, to godshuse og plantørbolig. Villa Baldersbæk ligger på en tange med udsigt over engene langs Holme Å.

31

ESTRUP

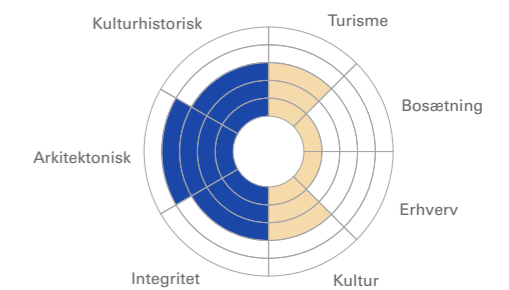
Estrup er en hovedgård, der ligger ved landevejen mellem Kolding og Esbjerg. Den dekorative hovedbygning med tre fløje ligger på vejens sydside, mens avlsgården er placeret nord for vejforløbet. Hovedgården ligger placeret højt i landskabet i kanten af Estrup Skov med jorde, der strækker sig ud i den store Vejen Mose.

32

SØNDESKOV

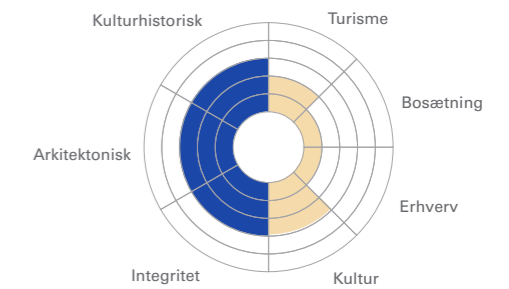
Sønderskov er en hovedgård med en trefløjet hovedbygning i to etager fra 1620. Hovedgården er gennem tiden omdannet, men fremstår i god stand og ligger fortsat omgivet af et voldsted. Til miljøet hører desuden en hestestald fra 1700-tallet, den tidligere avlsgård fra 1959, park, skov med alléer og levende hegn samt arbejderboliger, mølle og Folding Kirke mm.

● VÆRDISÆTNING ● EGENSKABER

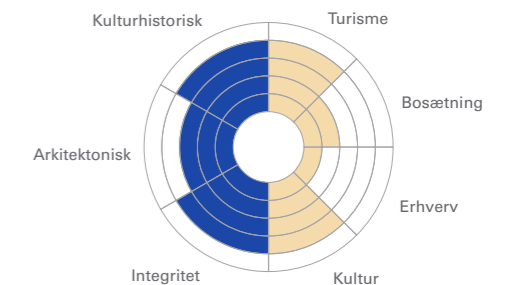
Baldersbæk Plantage er den største af københavnerplantagerne i Hovborg-området og formidler på fin vis Hedeselskabets opdyrkning af området samt de lukrative forhold for det nyrige, højere borgerskab. Sammenhængen mellem plantagen, ådalene, parken og de bebyggede elementer er vigtige for kulturmiljøet.

Arealerne omkring Holme Å er i dag fredet og skovene er udlagt som fredskov. Der er offentlig adgang til skovene og parkanlægget, men ikke til selve villaen. Plantagen er velholdt og velformidlet med fine oplevelsesværdier i tilknytning til områdets rekreative egenskaber, herunder Treherredsstenen og Kyst til Kyst Stien.

Hovedbygningen, avlsgården og skovfogedhuset udgør tilsammen en stærk helhed omkring Estrup Hovedgård på trods af at en del af avlgårdens længer med tiden er nedrevet eller brændt. De tilbageværende bygninger er dog velholdte. Hovedbygningen og skovfogedhuset er i dag fredet.

Hovedgårdens egenskaber knytter sig primært til områdets muligheder for en øget kulturformidling. Det anbefales at arbejde med sammenhængene mellem hovedgården, skov, mose og skovfogedbolig.

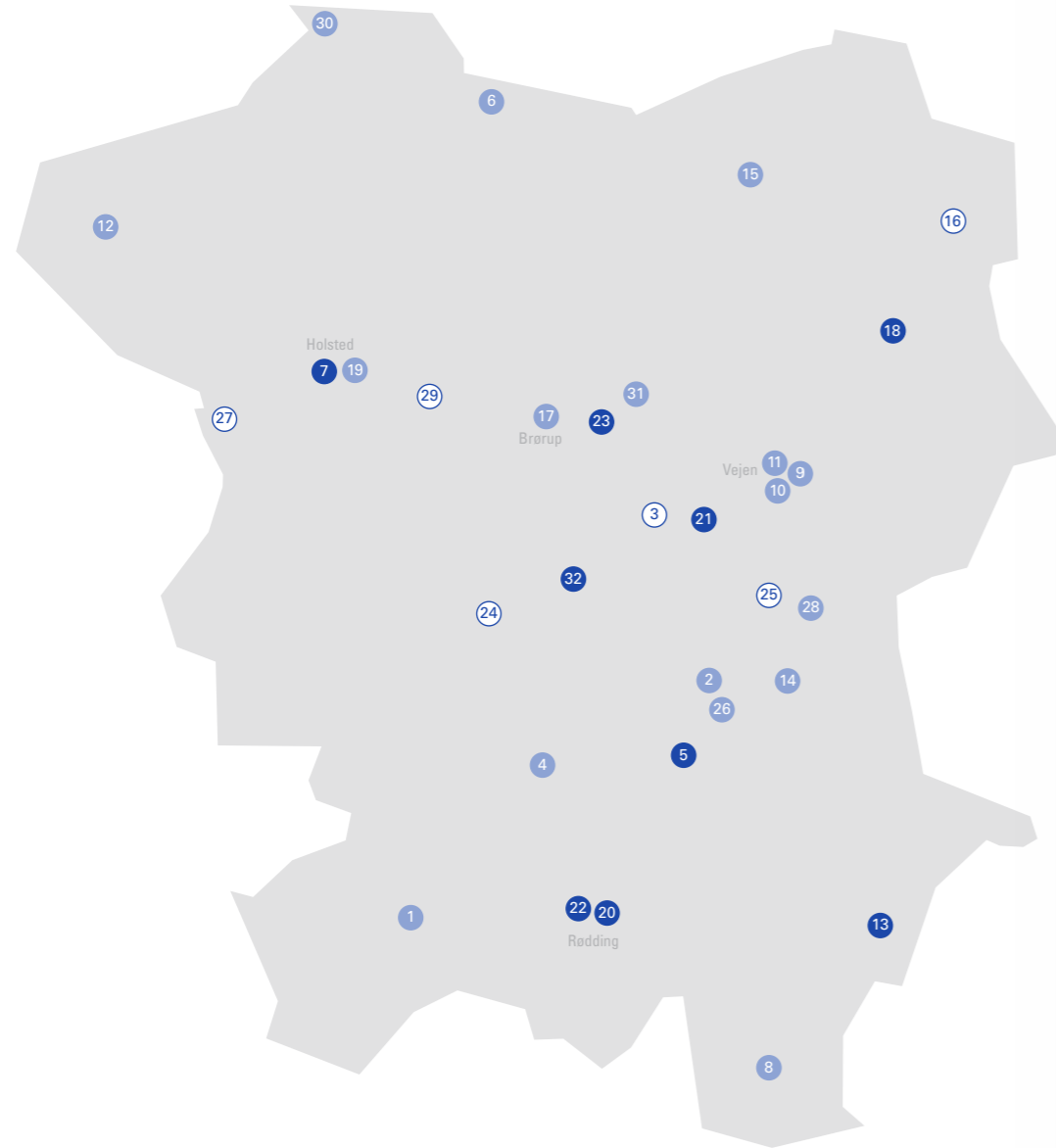

Området omkring hovedbygningen med voldstedet fremstår velholdt og i god stand. Avlsgården er nyere og i dårlig stand, hvorfor den ikke understøtter den samlede oplevelse af kulturmiljøet. Områdets stærkeste fortælling er det omkringliggende landskab med de mange alléer og levende hegn.

Hovedbygningen og voldstedet er i dag fredet, hvorfor en kulturmiljøudpegning bør sikre hele herregårdslandskabet som indeholder stærke fortællende elementer. Særligt området fra hovedgården til Folding Kirke og til Kongeåen består af velbevarede strukturer.

KULTURMILJØERNES SAMLEDE VÆRDI VEJEN KOMMUNE

- HØJ VÆRDI (VÆRDISUM 11-15)
- MIDDEL VÆRDI (VÆRDISUM 8-10)
- LAV VÆRDI (VÆRDISUM 3-7)

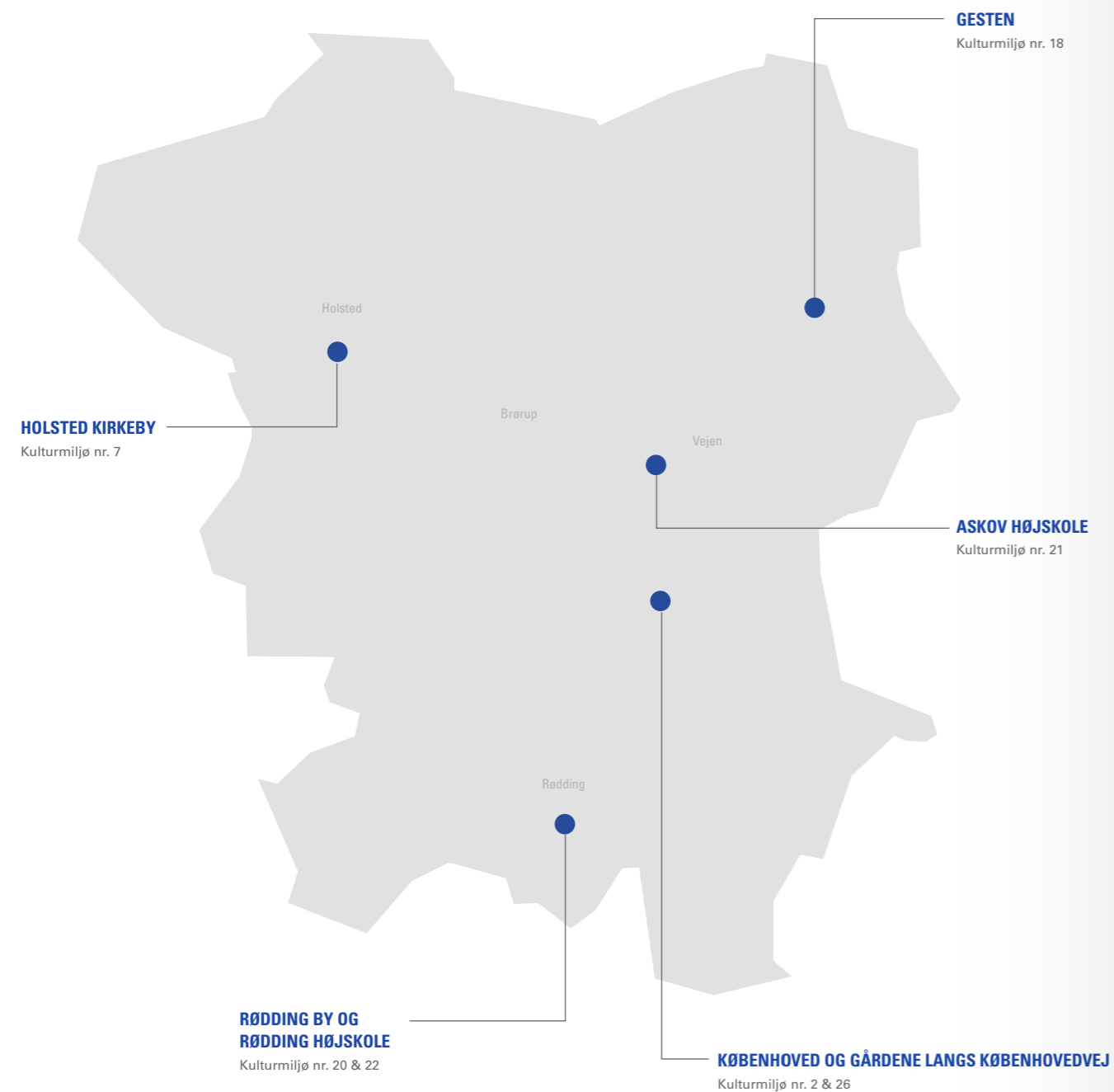
KULTURMILJØERNES EGENSKABER VEJEN KOMMUNE

- HØJ (VURDERING 4-5)

UDVALGTE KULTURMILJØER

VEJEN KOMMUNE

5 UDVALGTE KULTURMILJØER

De udvalgte kulturmiljøer er et eksempel på, hvordan kommunen kan arbejde med screeningens resultater i en videre planlægningsproces. Udvælgelsen er baseret på de formål og kriterier, der blev defineret i screeningens opstartsfasen.

LØSBLADE MED DE UDVALGTE KULTURMILJØER

Løbsbladene indeholder en beskrivelse af kulturmiljøet, dets fortælling, bærende bevaringsværdier og status samt illustrationer i form af fotos og diagram.

KØBENHOVED OG GÅRDENE LANGS KØBENHOVEDVEJ

Københoved indeholder fortsat enkelte, større gårde, som ligger i forbindelse med landsbyen

BESKRIVELSE

Københoved er opstået på kanten af ådalen til Kongeåen og opført omkring en forte, men er senere udviklet med tæt bebyggelse langs Københovedvej. I 1774 er landsbyen udskiftet, hvor flere af gårdene er flyttet til smalle, rektangulære jordlodder udstykket med skovareal, dyrkningsjorde og engområder langs Københovedvej. Ådalens betydning som politisk grænseland mellem Danmark og Tyskland (1864-1920) aflæses i elementer som told- og gendarmboligen, opført til præjisiske grænsevagter, samt i huset Friheden nord for Kongeåen.

KULTURMILJØETS VÆRDIER

Københoved og gårdene langs Københovedvej udgør tilsammen et stærkt kulturmiljø, der rummer fortællinger fra flere perioder. Særligt opleves landbrugshistorien i sammenhængen mellem Københoved og de udflyttede gårde. Fortællingen om den dansk-tyske grænse langs Kongeåen aflæses i flere af områdets elementer, hvor byens højtliggende placering med udsigt til Skibelund Krat understøtter fortællingen.

BÆRENDE ELEMENTER

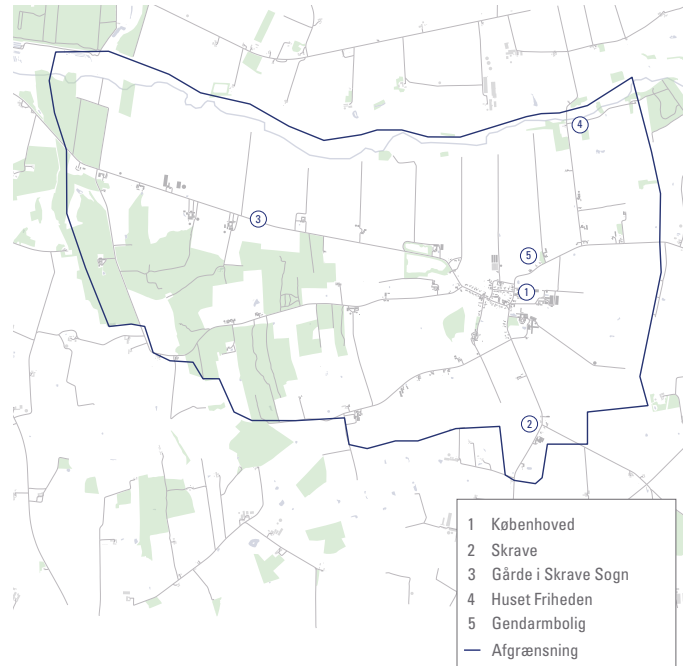
Kulturmiljøets bærende elementer knytter sig til områdets placering i landskabet, hvor strukturen omkring adelby og de udflyttede gårde opleves tydeligt, særligt udstykningsfiguren omkring gårdene og sporene fra engvandingskanalen langs Kongeåen. Endvidere er gendarmbolig, huset Friheden, Frihedensbro og forsamlingshuset i Københoved samt gårde som Bennetgaard og Bejstrupgård vigtige, formidlende elementer.

KULTURMILJØETS EGENSKABER

Københoved og gårdene langs Københovedvej udgør et kulturmiljø med stærke fortællinger, som alle kan formidles i sammenhæng med de rekreative muligheder i det smukke landskab.

BEMÆRKNINGER

Her ligger et stort formidlingspotentiale i forbindelse med Kongeåstien og Skibelund Krat, hvor de mange kulturhistoriske elementer indgår i en levende formidling af området.

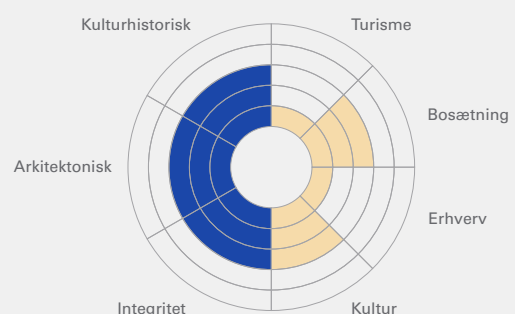

Afgrænsningen omfatter landsbyen Københoved med gendarmbolig og kontrolpost samt huset Friheden og Frihedens Bro. Herudover indgår de udflyttede gårde i Skrave Sogn vest for landsbyen

Kommune:	Vejen Kommune
Kategori:	Bymiljø - Landsby
Udpeget i kommuneplan:	Ja
Emne i kommuneplan:	Københoved / Kongeådalen. Enestående kulturhistorisk miljø, der rummer elementer fra mange perioder og af vidt forskellig karakter.
Adgangsforhold:	Offentlig adgang

● VÆRDISÆTNING

● EGENSKABER

KØBENHOVED OG GÅRDENE LANGS KØBENHOVEDVEJ

De aflange, smalle jordlodder med dyrkningsareal og enge mod Kongeåen

Huset Friheden er opført på den nordlige side af Kongeåen af den dansksindede storbonde Kloppenborg

Udsyn til Skibelund Krat fra Københoved, hvor dannebrog fortsat hejSES til minde om den tidligere grænse

HOLSTED KIRKEBY

Kig ned ad Nørregade med Teknisk Skole midt i husrækken på venstre side. Denne tegnet af Holden Hansen opført i Bedre byggeskik i 1923

BESKRIVELSE

Holsted Kirkeby opstod som vadested ved Holsted Å. I 1845 opførtes et Ting- og Domhus, hvor omkring der opstod et handelsmiljø for egnens beboere. Med tinghuset fulgte embedsmænd og folk i liberalt erhverv, som gav byen et andet præg end et typisk servicecenter. Der findes flere betydningsfulde bygningsværker i byen, der understøtter byens historiske vigtighed. Langs åen findes et grønt strøg, der forbinder mølle og herredsfogedbolig med torvet. Nørre-, Sønder-, Øster- og Vestergade løber ud fra torvet, hvor mange funktionsbygninger er bevaret.

KULTURMILJØETS VÆRDIER

Holsted Station opførtes i 1874 to km syd for Holsted Kirkeby. Herefter opstod Holsted Stationsby omkring stationen, hvilket resulterede i, at Holsted Kirkeby fremstår velbevaret og uspoleret. Holsted Kirkebys rolle som herredsfogedby opleves i den, til den forholdsvis lille by, markante bygningsmasse, som generelt har en høj arkitektonisk værdi.

BÆRENDE ELEMENTER

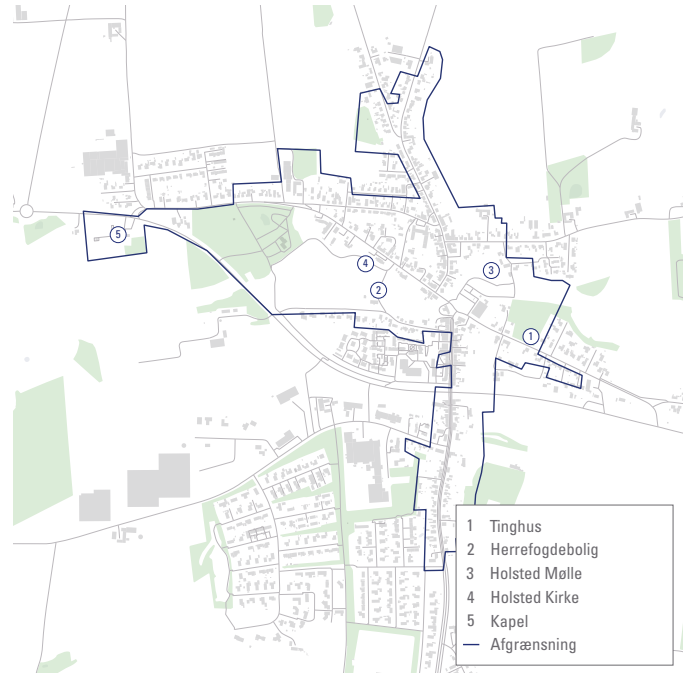
Kulturmiljøets bærende elementer knytter sig til bymidten og Østergade med det fredede ting- og arresthus (1845) med dommerkontor samt postgård (1924). Derudover findes flere funktionsbygninger langs Vestergade, såsom Holsted Kirke (1886), præstegård (1918), kommuneskole (1913) og Teknsik Skole (1922), som er vigtige for miljøet. Bærende for miljøet er også området ved Holsted Å med mølle og herredsfogedbolig (1846).

KULTURMILJØETS EGENSKABER

Byen har gode egenskaber inden for kulturformidling grundet den historiske bydel og de mange bevarede funktionsbygninger. Placeringen ved Holsted Å og nærliggende motorvej og jernbane giver desuden Holsted gode egenskaber inden for bosætning.

BEMÆRKNINGER

De mange funktionsbygninger er vigtige for kulturmiljøet og det anbefales at disse SAVE-registreres, så kulturmiljøet bevares.

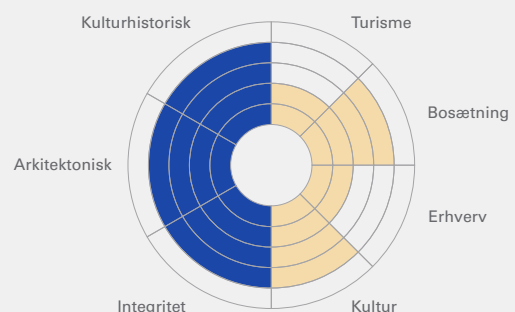

Afgrænsningen omfatter den gamle Holsted Kirkeby med tinghus, kirke samt teknisk skole og postgård. I kanten af afgrænsningen har byen udviklet sig med indfaldsveje med stationsbypræg.

Kommune:	Vejen Kommune
Kategori:	Bymiljø - Landsby
Udpeget i kommuneplan:	Nej
Emne i kommuneplan:	-
Adgangsforhold:	Offentlig adgang

● VÆRDISÆTNING

● EGENSKABER

HOLSTED KIRKEBY

Det fredede Holsted Tinghus fra 1846

Holsted Mølle

Præstegård fra 1918 ved Vestergade

GESTEN

Hovedgaden med de store villaer

BESKRIVELSE

Byen Gesten er opstået omkring de to landsbyer Vester og Øster Gesten, begge anlagt som vejbyer. Vester Gesten var anlagt med spredte bebyggelser og Øster Gesten anlagt med tættere bebyggelse. De to landsbyer er senere bundet sammen af et symmetrisk gadeforløb, der blev anlagt i forbindelse med den nyopførte station i 1917. Stationen blev opført midt mellem de to landsbyer og mod Øster Gesten voksede et større stationskvarter frem, hvor størstedelen blev opført som villaer. Byen har et tydeligt stationsbypræg, større gårde i Øster og Vester Gesten og flere bevarede funktionsbygninger. Hovedgaden er beplantet med træer, hvilket understøtter oplevelsen af byen.

KULTURMILJØETS VÆRDIER

Kulturmiljøets fortælling står stærkest omkring strukturen og de mange bevarede villaer med stationsbypræg. Ligeledes findes der i området omkring stationsmiljøet flere funktionsbygninger. I Øster og Vester Gesten opleves fortsat de oprindelige landsbyer med flere store gårde.

BÆRENDE ELEMENTER

Bærende for kulturmiljøet er strukturen med de tre bevarede bymiljøer. Ligeledes knytter de bærende værdier sig til de bevarede gårde og villaerne samt stationen, hotel, ledvogterhuset, forsamlingshuset (1879), andelsmejeriet (1888), missionshuset (1888), skolen (1910) og apoteket (1925).

KULTURMILJØETS EGENSKABER

Byen vurderes at have gode egenskaber for bosætning med sin variation i bymiljøer og boligtypologier samt nærheden til Vejen og motorvejen. Ligeledes vurderes Gesten at have gode egenskaber for erhverv, hvilket særligt opleves i de transformerede gårde i Vester Gesten.

BEMÆRKNINGER

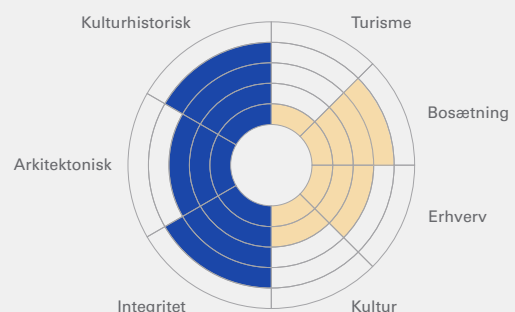
Kulturmiljøet fremstår helstøbt og velholdt. Miljøet er sårbart over for større ændringer, hvorfor det anbefales at Gesten SA-VE-registreres, særligt mejeriet og Vester Gesten bør vurderes.

Afgrænsningen omfatter de to tidligere landsbyer og stationen placeret centralt mellem byerne

Kommune:	Vejen Kommune
Kategori:	Bymiljø - Stationsby Bymiljø - Landsby
Udpeget i kommuneplan:	Nej
Emne i kommuneplan:	-
Adgangsforhold:	Offentlig adgang

- VÆRDISÆTNING
- EGENSKABER

GESTEN

Skolen er opført i 1910 og har præg af Bedre Byggeskik

Mejeriet fra 1904 anvendes i dag som kontorer til det bagvedliggende værksted

En af de mange større gårde i Gesten

ASKOV HØJSKOLE

Hovedindgangen til Askov Højskole med flere af de oprindelige bygninger

BESKRIVELSE

Askov Højskole blev oprettet i 1865 som en videreførelse af Danmarks første højskole i Rødding (1844), der måtte flytte på grund af nederlaget i Krigen 1864. Højskolen tager afsæt i Grundtvigs tanker om livslang uddannelse og havde kurser for såvel karle som piger. I 1878 oprettedes den udvidede højskole med hovedvægten på naturfagene, hvilket var med til at sikre et stærkt forskningsmiljø med blandt andre Poul La Cour. Rent fysisk resulterede dette i opførelse af Poul la Cour forsøgsmølle (1897), hvor en række banebrydende vindmølleforsøg blev gennemført, samt Askov Forsøgsstation (1885), som har fungeret siden og idag er verdens længstvarende gødningsforsøg.

KULTURMILJØETS VÆRDIER

Askov er en afgørende brik i fortællingen om den danske, grundtvigianske højskole. Omkring gadekæret skaber højskolen og kirken et unikt kulturmiljø med en stærk fortælling forankret i Grundtvigs tanker. Vigtig for kulturmiljøet er Poul La Cours forsøgsmølle, der vidner om højskolens stærke forskningsmiljø.

BÆRENDE ELEMENTER

De bærende elementer i kulturmiljøet findes i højskolens sammenhængende bygningsmasse, der omkranser det grønne parkanlæg. Vandtårnet, de ældre bygninger ud mod gadekæret, selve gadekæret, lærerboligerne og de ældre bygninger langs Studiestræde er bærende elementer. Bærende for kulturmiljøet er også La Cours forsøgsmølle med funktionsbygninger, samt sløjds skolen og Forsøgsstationen.

KULTURMILJØETS EGENSKABER

Sammen med Rødding Højskole besidder Askov Højskole et kulturelt formidlingspotentiale. Det anbefales at undersøge mulighederne for en stærkere formidling af dette og understøtte en udvikling af højskolerne som kommunens kulturelle centrum.

BEMÆRKNINGER

Det anbefales, at SAVE-registrere højskolens ældre bygningsmasse samt forsøgsmøllen.

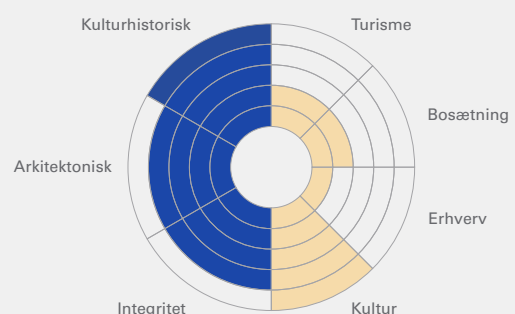

Afgrænsningen indeholder højskolen med lærerboliger, gadekæret med Askov Kirke samt Poul La Cours forsøgsmølle, sløjds skolen og Forsøgsstationen.

Kommune:	Vejen Kommune
Kategori:	Offentlig service - Skole og uddannelsesinstitutioner
Udpeget i kommuneplan:	Nej
Emne i kommuneplan:	
Adgangsforhold:	Offentlig adgang

● VÆRDISÆTNING

● EGENSKABER

ASKOV HØJSKOLE

Bygningerne og vandtårnet til højskolen omkranser et større parkanlæg. Alle bygninger bindes sammen af en overdækket arkade

Poul La Cours forsøgsmølle, tegnet af Ulrik Plesner

Flere af højskolens oprindelige lærerboliger er bevaret

20 & 22

RØDDING BY OG RØDDING HØJSKOLE

I forbindelse med genforeningen i 1920 blev hovedbygningen udbygget med to sidefløje og en ekstra etage, for at markere at højskolen stadig var en centrum for kulturel dannelse.

BESKRIVELSE

Rødding var oprindeligt en landsby med en samling af gårde. Opførelse af herredsfogedbolig, skriverbolig og domhus (1852-57) og lidt senere jernbanen blev startskuddet for byens status som lokal administrationsby. Fra 1870'erne udviklede byen sig hastigt som handelsby langs Østergade og Vestergade. Før byens udvikling blev verdens første folkehøjskole opført i Rødding (1844). I 1874 blev Rødding Frimenighed grundlagt i forbindelse med højskolen. I byen findes flere bygningsværker af den virksomme arkitekt L.P. Aakjær, som blandt andet tæller en lang række beboelsesejendomme samt flere funktionsbygninger.

KULTURMILJØETS VÆRDIER

Rødding rummer mange funktions- og beboelsesbygninger af høj arkitektonisk kvalitet, der fortæller om relationen mellem Danmark og Tyskland. Dette opleves stærkest langs Møgelmo-sevej, Frøsvej og Sønder Allé samt ved folkeskolen og tinghuset. Særligt vigtig for Rødding er højskolen og frimenighedskirken, hvis relation afspejles i arkitektens hvidkalkede facader, der sikrer en sammenhæng mellem bygningerne.

BÆRENDE ELEMENTER

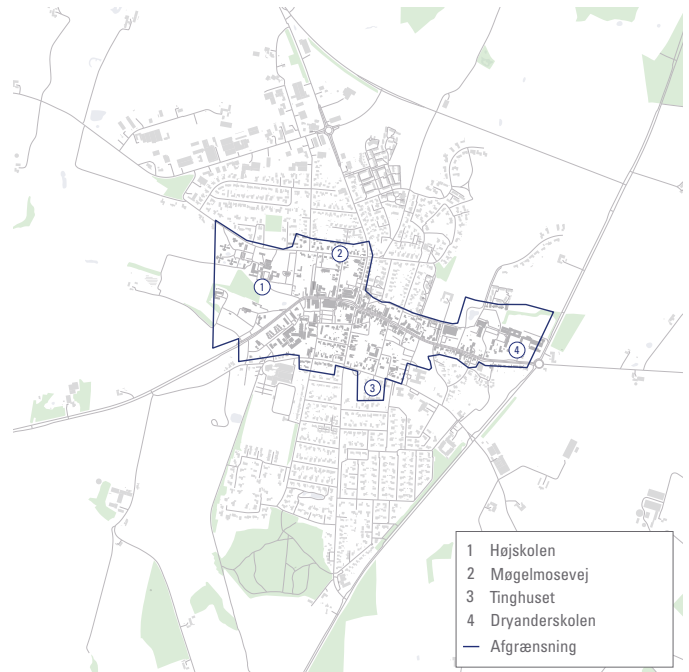
Kulturmiljøets bærende elementer knytter sig til de arkitektoniske værdier i boligerne og funktionsbygningerne langs Østergade, Vestergade og Sønder Allé samt Møgelmo-sevej og Frøsvej. Bærende for kulturmiljøet er også højskolen med frimenighedskirken og tinghuset.

KULTURMILJØETS EGENSKABER

Miljøet omkring højskolen og frimenighedskirken rummer, i sammenhæng med Askov Højskole, et kulturelt potentiale på nationalt niveau. De to højskoler er grundstammerne for den danske højskole og bør inkorporeres strategisk som grundlag for kulturel udvikling i Vejen Kommune.

BEMÆRKNINGER

Det anbefales at lave en udførlig SAVE-registrering, da Rødding rummer en unik arkitektonisk kvalitet.

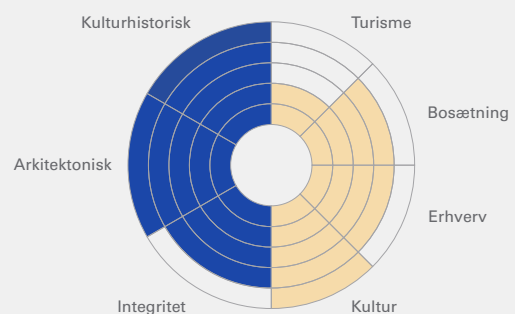

Afgrænsningen rummer to kulturmiljøer: Rødding Højskole med frimenighedskirken og Rødding bymidte med nærliggende boligområder, tinghus og skole

Kommune:	Vejen Kommune
Omfang:	Kulturmiljø nr. 20 & 22
Kategori:	Bymiljø - Stationsby, Offentlig service – Skole og uddannelsesinstitutioner
Udpeget i kommuneplan:	Nej
Emne i kommuneplan:	-
Adgangsforhold:	Offentlig adgang

● VÆRDISÆTNING

● EGENSKABER

RØDDING BY OG RØDDING HØJSKOLE

Rødding Frimenighed blev grundlagt i 1874 og har, sammen med højskolen, spillet en afgørende rolle i Røddings udvikling

I Rødding opleves en flot arkitektonisk kvalitet. Dette skyldes blandt andet L.P. Aakjærs driftige virke. Her ses hans egen bolig, som i dag er fredet

Langs Østergade findes en høj arkitektonisk kvalitet og en blandet stilart. Dette opleves tydeligst i de tre markante bygninger i krydset ved Sønder Allé

